

31.03.2023

Група № 21

Історія України

Урок № 19-20

Тема: УРСР у повоєнні роки: економіка, ідеологія, культура

Мета: охарактеризувати процес повоєнної відбудови та розвитку України в 1945 – початку 50-х рр.

Аналізувати соціальні, політичні, економічні процеси періоду відбудови, їх, сутність та наслідки.

Хід уроку

1. Перегляньте відео-матеріал:

- <https://www.youtube.com/watch?v=YLIgDC4LHqs>

<https://www.youtube.com/watch?v=WYcC0otxReY>

2. Опрацюйте конспект уроку:

СУСПІЛЬНО-ПОЛІТИЧНЕ ЖИТТЯ УРСР

- Відновлення режиму одноосібної влади Й.Сталіна, культ особи якого досяг апогею.
- Відсутність в Україні будь-якої самостійної політики.
- **Відновлення репресій**; відсутність демократії та свобод громадян, зловживання владою (пік репресій в Україні припав на 1947 р., коли ЦК КП(б)У очолював найближчий соратник Й.Сталіна **Л.Каганович**).
- Підпорядкування політичному центру діяльності **перших секретарів ЦК КП(б)У**:
 - **М. Хрущов (1943-1946 рр. та 1948-1949 рр.)**
 - **Л. Каганович (1947 р.)**.
 - **Л. Мельников (1950-1953 рр.)**
- Розгортання ідеологічної реакції – **«ждановщини»**. Боротьба з генетикою – **«лисенківщина» (1946-1948 рр.)**, боротьба з **«буржуазним націоналізмом»**, з **«низькопоклонством перед Заходом»**, з **«безродним космополітизмом (справа «лікарів» 1948 - 1953 рр.)**.

«Ждановщина» - це ідеологічна кампанія в СРСР, розгорнута у 1946-1949 рр. у галузі науки, літератури, культури та мистецтва, в ході якої були піддані нищівній критиці діяльність інститутів історії України та історії української літератури, творчих спілок, редакцій газет і журналів, видатних діячів української культури - письменників, композиторів, режисерів тощо (назва походить від прізвища секретаря ЦК ВКП(б) з питань ідеології А.Жданова).

«Лисенківщина» - політична кампанія з переслідування групи генетиків і тимчасової заборони генетики. Назву кампанія отримала від прізвища радянського академіка Т. Лисенка.

Космополітизм – теорія і практика, в основу яких покладено тезу про пріоритетність загальнолюдських цінностей над цінностями окремої нації.

«Справа лікарів» - кримінальна справа проти групи високопоставлених радянських лікарів, звинувачених у змові і вбивстві ряду радянських лідерів. Витоки кампанії відносяться до **1948 р.**, коли лікар Лідія Тимашук звернула увагу компетентних органів на відхилення в лікуванні Жданова, що призвело до смерті пацієнта. Кампанія закінчилася одночасно зі смертю Сталіна в 1953 р., після чого з обвинувачених було знято звинувачення та звільнено від переслідувань.

ВІДБУДОВА НАРОДНОГО ГОСПОДАРСТВА УРАЇНИ

Березень **1946 р.** - затвердження Верховною Радою СРСР п'ятирічного плану відбудови і розвитку народного господарства на 1946-1950 рр.

Промисловість:

- більші масштаби відбудовчих робіт, ніж у будь-якій іншій країні Європи;

- проблема капіталовкладень (**відмова від плану Маршалла**, розрахунок лише на внутрішні резерви);

План Маршалла – програма економічної допомоги країнам Європи після Другої світової війни, висунута держсекретарем США Дж.Маршаллом. СРСР відмовився від цієї допомоги.

- відновлення адміністративно-командних методів;

- початок відбудови з **важкої промисловості** (в Україні за декілька років були відновлені шахти Донбасу, Дніпрогес та інші великі електростанції, металургійні заводи тощо);

- розвиток важкої промисловості за рахунок легкої, сільського господарства, науки і культури (інвестиції у легку промисловість складали 12-17% усіх промислових капіталовкладень);

- **посилення диспропорції в розвитку економіки** на користь військово-промислового комплексу (ВПК);

- повільне впровадження досягнень науково-технічного прогресу (підприємства працювали за старими технологіями, висока енерго- та матеріалоемність виробів тощо);

- **нестача робочої сили**, особливо кваліфікованої;

- ентузіазм народу (90% працюючих охоплені різними формами соцзмагання).

- українська економіка отримала лише 15% всесоюзних капіталовкладень, тоді як на УРСР припало 42% усіх матеріальних збитків СРСР у війні.

Сільське господарство:

- **відновлення колгоспного ладу**;

- надзвичайно складні умови відбудови сільського господарства (скорочення посівних площ, поголів'я худоби, нестача робочих рук, техніки);

- **мізерні капіталовкладення** (7% від загального обсягу асигнувань);

- важке становище селян (мізерна оплата праці, високі податки на підсобне господарство, відсутність паспортів у селян, несплата пенсій тощо);

- **голод 1946-1947 рр.**

ГОЛОД 1946 – 1947 рр.

Причини голоду:

- спустошення країни внаслідок війни;

- розширення посівних площ і виконання планів хлібозаготівлі за всяку ціну;

- посуха 1946 р.;

- відбудова промисловості за рахунок сільського господарства;

- продаж хліба за кордон.

- репресивні заходи щодо селян;

- відновлення дії «Закону про п'ять колосків»;

- невизнання факту голоду радянським керівництвом.

Наслідки:

- голодом була охоплена більша частина східних і південних областей України;

- великі людські втрати (1 млн. чол.).

3. Виконайте самостійну роботу:

1. За оцінкою історика О. Бойка «...характерним для стратегії радянського керівництва в процесі відбудови було повернення до довоєнної моделі розвитку народного господарства».

Що було покладено в основу зазначеної моделі?

- А співіснування державного, кооперативного та приватного секторів народного господарства
- Б розвиток базових галузей промисловості за рахунок ресурсів сільського господарства
- В спрямування основних капіталовкладень у легку промисловість і соціальну сферу
- Г скорочення обсягів державних дотацій підприємствам воєнно-промислового комплексу

2. Що було однією з особливостей післявоєнної відбудови Української РСР (1945 — початок 1950-х рр.)?

- А широкомасштабне залучення висококваліфікованих європейських спеціалістів
- Б використання західної фінансової та технічної допомоги за «планом Маршалла»
- В першочергова відбудова галузей важкої промисловості, транспорту, енергетики
- Г Спрямування основних капіталовкладень у сільське господарство, соціальну сферу

3. Хронологічні рамки якого явища історії України є зайвими в цьому логічному ланцюжку: 1921–1923 рр., 1932–1933 рр., 1941–1945 рр., 1946–1947 рр.?

- А 1921–1923 рр.
- Б 1932–1933 рр.
- В 1941–1945 рр.
- Г 1946–1947 рр.

4. Укажіть один із заходів розв’язання владою проблем відбудови важкої промисловості України в другій половині 1940-х — на початку 1950-х рр.

- А запровадження матеріальних стимулів праці
- Б використання трудового ентузіазму робітників
- В широка виробнича інтеграція з провідними країнами Заходу
- Г створення системи раднаргоспів

5. Прочитайте уривок з історичного джерела про голод 1946–1947 рр. і виконайте завдання.

«...Посуха, особливо в червні–липні, до всіх нещасть додала ще й свої. Урожай зернових вийшов доісторичний.., тобто один центнер посіяли, а зібрали три центнери в найліпшому разі. Та ще який тоді був обробіток ґрунту? Сяк-так, аби кинути зерно в землю. Поля обробляли переважно кінями-клячами, коровами, заступами, сапами, а збирали косами та жіночими руками...»

Уривок дає змогу визначити:

- А наслідки голоду
- Б масштаби голоду
- В результати голоду
- Г причини голоду

6. З якою метою в Україні наприкінці 1940 — на початку 1950-х рр. розгорнуто кампанії боротьби проти «космополітизму» та «низькопоклонства перед Заходом»?

- А Звеличення ролі української інтелігенції в розбудові соціалізму
- Б Мобілізація суспільства на здійснення відбудови народного господарства
- В Відновлення тотального політико-ідеологічного контролю за суспільством
- Г Переконавання суспільства в перевагах соціалізму над капіталізмом

7. Уривок з історичного джерела «Особи, які відстоюють принципи формальної генетики, неспроможні зрозуміти геніальної вказівки Леніна про те, що “пізнання людини не є... пряма лінія, а крива лінія, що безмежно наближується до ряду кіл, до спіралі”...» доцільно використовувати, характеризуючи явище:

- А «писенківщини»

Б «боротьби з космополітизмом»

В «волобуєвщини»

Г «боротьби з буржуазним націоналізмом»

8. Проявом якої політики партійно-радянського керівництва УРСР є наведений уривок документа?

«Поява шкідливого нарисів історії української літератури об'єктивно допомагає найлютішим ворогам українського народу — українсько-німецьким націоналістам. Президія Спілки та її голова т. Рильський не вжили заходів, щоби вчасно перешкодити проникненню в радянську літературу ворожих тенденцій... Журнал "Вітчизна" (ред. Яновський) надає місце статтям і творам, які пройняті буржуазною ідеологією, міщанськими поглядами на життя, аполітичністю...»

А «коренізації»

Б «лисенківщини»

В «культурної революції»

Г «ждановщини»

9. У яких цитованих документах відображено особливості культурно-ідеологічних процесів в Україні в період післявоєнної відбудови (1945 — початок 1950-х рр.)?

1. «...Незважаючи на своє тринадцятилітнє існування, Інститут історії України не розробив і не видав... марксистсько-ленінської історії України. Працівники Інституту запозичили в істориків Антоновича, Грушевського положення, що... призвело до відродження буржуазно-націоналістичних настанов у питаннях історії України...»

2. «...багато хто з наших письменників жалкують, що вони й досі не створили художніх творів про такого справжнього героя українського народу, як Трохим Лисенко. ...Ми показали б у своїх творах значення мічурінської школи і цим самим зробили б велику справу для нашої партії...»

А Тільки в першому

Б Тільки в другому

В Відображено в обох уривках

Г Не відображено в жодному з уривків

10. Кампанія боротьби з «безрідним космополітизмом», що розгорнулася в УРСР у повоєнні роки, мала яскраво виражений:

А антиукраїнський характер

Б антисемітський характер

В антинатівський характер

Г антицерковний характер

4. Домашнє завдання:

1. Переглянути відео-матеріал.
2. Опрацювати конспект уроку.
3. Виконати самостійну роботу.

Виконані завдання відправте мені на електронну пошту anastasiamegei@ukr.net. У темі листа вказати прізвище та ім'я, номер групи, назву навчальної дисципліни, номер уроку.